

La Mediterrània necessita polítiques i institucions que no siguin una pura contenció de les nostres relacions exteriors. Una política ambiciosa que vagi més enllà de les actuals limitacions per reactivar el *Partenariat* i adaptar-lo a les coordenades de 2005, substancialment diferents de les de 1995.

Barcelona 2005: una nova oportunitat per a la Mediterrània

Pau Solanilla

«La Mediterrània no es només geografia». Amb aquesta frase, l'escriptor croata Pedrag Matvejevic reflecteix la diversitat i complexitat de la regió mediterrània en el seu famós *Breviari Mediterrani*. En efecte, aquesta «mar terrestre» és quelcom més que una simple pertinença; és la destil·lació d'una història en comú, un espai on lluiten com a titans democràcia i demagògia, llibertat i tirania; una mar que pot ser espai de trobada i de veïnatge o una mar de guerres i conflictes. Malgrat tot, quant més en sabem sobre aquesta mar nostra, quant més contactes i intercanvis hi ha entre els pobles que la componen, menys la mirarem en solitari per poder convertir-la en una veritable mar de veïnatge.

La celebració de la I Conferència Euromediterrània a la ciutat de Barcelona, el mes de novembre de l'any 1995, ha estat la iniciativa més ambiciosa per apropar les dues riberes de la Mediterrània, i marcava l'inici d'una nova etapa en les relacions euromediterrànies. La Conferència de Barcelona va representar la voluntat de donar una nova dimensió a les relacions entre els països del nord, sud i est de la conca mediterrània, basada en una estratègia a llarg termini fonamentada en els principis de reciprocitat, multilateralisme, diàleg polític, gradualitat i condicionalitat. Un objectiu ambiciós que hauria de desenvolupar una política ambiciosa que preveia un marc multilateral basat en un esperit de col·laboració global per establir un àmbit de diàleg, d'intercanvi i de cooperació que garantís la pau, l'estabilitat i la prosperitat. Un esperit constituït, d'altra banda, per donar suport a la consolidació de les relacions bilaterals, concretats en unes perspectives de cooperació reflectides en tres esferes d'actuació o *cistelles*.

La primera, el *Partenariat* polític i de seguretat, amb l'objectiu d'aconseguir establir una zona de pau i estabilitat basada en un dià-

Adjunt a la Direcció de Programes del Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed)

99

Deu anys després de la proclamació de la Declaració de Barcelona, l'autor ens recorda que els seus principis i valors són més necessaris que mai malgrat que els resultats pràctics hagin estat modestos al llarg d'aquesta dècada. La cimera de caps d'Estat i de govern d'aquest novembre a Barcelona hauria de constituir un punt i seguit en aquest camí; un impuls per renovar l'agenda i reactivar les reformes i polítiques que l'autor agrupa en cinc pilars fonamentals: la democràcia i el respecte als drets humans; la inclusió de la diversitat; la gestió intel·ligent de les migracions; la seguretat dels ciutadans; i la solidaritat i la cohesió.

La Conferència de Barcelona
va representar la voluntat
de donar una nova dimensió
a les relacions entre els països
de la conca mediterrània,
basada en una estratègia a llarg
termini fonamentada en els
principis de reciprocitat,
multilateralisme, diàleg polític,
gradualitat i condicionalitat.

100

leg polític, en el respecte als drets humans i de la democràcia. En segon lloc, el *Partenariat* econòmic i financer, per assolir una zona de prosperitat compartida mitjançant l'establiment progressiu del lliure comerç entre la UE i els seus socis mediterranis pel 2010. I, finalment, un *Partenariat* social, cultural i humà, amb l'objectiu de millorar la comprensió entre els pobles de la regió i el desenvolupament d'una societat civil euromediterrània activa.

Una dècada després de la proclamació de la Declaració de Barcelona, afirmem amb fermesa que els seus principis i valors són més necessaris que mai malgrat els resultats han estat modestos. Hi ha hagut un cert desenvolupament a la regió, però aquest no ha estat uniforme ni suficient per respondre als greus problemes socials. La distància entre rics i pobres no ha disminuït, les refor-

mes econòmiques han fracassat com a estímul de les reformes polítiques i les poblacions dels països mediterranis no han estat beneficiaris dels rèdits de la cooperació euromediterrània. La força dels fets ens demostra que per desenvolupar un espai de pau, estabilitat i creixement no és suficient amb les inversions i el creixement econòmic. Resta com a repte inajornable el desenvolupament progressiu d'entorns més estables i democràtics per accelerar les reformes, així com un impuls decidit vers un espai social cultural i educatiu euromediterrani. Cal, doncs, un diàleg més continuat, més profund i més sostingut.

La propera cimera de caps d'Estat i de govern d'aquest novembre a Barcelona hauria de constituir un punt i seguit en aquest camí. Un impuls per renovar l'agenda i donar un nou impuls a les reformes i polítiques en cinc pilars fonamentals.

El primer i central és la democràcia i el respecte als drets humans, amb la promoció activa d'una nova governació mitjançant les reformes polítiques, socials i econòmiques, amb la activa participació de la societat civil.

El segon és la inclusió de la diversitat; abandonar l'aproximació al «conflicte de civilitzacions» que estableix una bipolarització religiosa que no es correspon amb la realitat, i adoptar una actitud «d'hospitalitat de l'altre».

El tercer pilar és la gestió intel·ligent de les migracions; aquesta no pot ser tractada des de la perspectiva de la seguretat, sinó fent dels immigrants un dels actors centrals en el procés d'integració política i econòmica.

El quart és el de la seguretat dels ciutadans. Els civils són l'objectiu principal de la violència a la regió: protegir-los significa una millor cooperació entre seguretat i justícia, el reforçament de l'Estat de dret i la democràcia.

El cinquè pilar és el de la solidaritat i la cohesió; el progrés econòmic no pot aconseguir-se a costa d'agreujar les disparitats socials.

L'objectiu, però, de la creació d'un àrea de lliure comerç el 2010 ha d'anar associada a programes i recursos que redueixin els costos socials i l'impacte dels ajustos mitjançant la inversió en educació i formació, la modernització de les administracions, el desenvolupament d'infraestructures bàsiques i la promoció de la competitivitat i la innovació.

Per tot això, és necessària la participació activa dels ciutadans i ciutadanes per poder generar una veritable identitat mediterrània. Per obrir nous espais i noves possibilitats, per participar i garantir l'apropiació del projecte per part de les societats del Nord i del Sud, apostant per aquells sectors de la societat amb més potencial i dinamisme. Invertir en capital humà, invertir en futur a través de la joventut, les dones i els immigrants amb el reforçament dels contactes «*people to people*», promocionant la mobilitat, els intercanvis d'experiències i les bones pràctiques entre les administracions locals i regionals, i fer dels mitjans de comunicació un instrument per al coneixement, la igualtat i el coneixement mutu.

Vers una nova governació

La Mediterrània necessita polítiques i institucions que no siguin una pura contenció de les nostres relacions exteriors. Una política ambiciosa que vagi més enllà de les actuals limitacions per fer realitat una nova política del *Partenariat* i adaptar-lo a les coordenades del 2005, substancialment diferents d'aquelles de 1995. Demostrar que tant els europeus, com els amics i socis de la ribera sud i est de la Mediterrània, som capaços de proporcionar solucions pròpies per a la regió per crear riquesa i benestar per als pobles i ciutadans.

Però el món ha canviat, com també ho ha fet la regió i en alguns casos de manera dramàtica. Vivim en un context caracteritzat per nous i importants esdeveniments que en els darrers anys

El repte és com reforçar el marc de relacions de la UE amb països que no tenen perspectives d'adherir-se a la Unió, tenint en compte que precisament la perspectiva de l'adhesió ha resultat ser un fort incentiu per efectuar reformes i que l'ampliació ha esdevingut l'instrument de política exterior més eficaç de la UE.

han canviat el món —els atacs terroristes de l'11 de setembre als EUA, la guerra d'Iraq, la crisi de la UE pels resultats dels referèndums sobre la Constitució europea, el projecte dels EEUU sobre el «*Greater Middle East*»...— amb el risc d'instaurar la plasmació violenta del «xoc de civilitzacions» o la «guerra de cultures» que fa uns anys teoritzà Samuel Huntington. La resposta no pot ser un altra que l'aprofundiment de les relacions, del diàleg i la cooperació per fer de la Mediterrània un espai més lliure i més segur, tot construint un futur compartit i caminant vers una comunitat de destí. L'any de la Mediterrània i de la cimera extraordinària de Barcelona d'aquest novembre obre una nova finestra d'oportunitat per avançar en la construcció d'un espai eurome-

diterrani coherent i cohesionat que faci front a les dinàmiques de la fragmentació.

L'emergència de nous actors com els poders locals i regionals, i dels grups de la societat civil, les noves iniciatives en l'agenda europea i mediterrània com la nova política de veïnatge de la UE, la creació de la Fundació Anna Lindh per al diàleg entre cultures, l'establiment de l'Assemblea Parlamentària Euromediterrània, o els moviments populars demanant reformes en una incipient «primavera àrab», són oportunitats per empènyer en aquesta direcció. La decisió de la UE de que l'any 2005 sigui «l'any de la Mediterrània» confirma la voluntat d'obrir una nova etapa del Procés de Barcelona, aprofitant l'experiència cooperativa de la darrera dècada, tot reforçant-la amb la nova política de veïnatge.

Aquesta nova estratègia vol promoure l'estabilitat i la prosperitat intensificant les relacions

de cooperació amb els països veïns, sobre la base d'un plantejament a llarg termini de promoció de les reformes en els àmbits de la política, la seguretat, l'economia i la cultura. El repte és com reforçar el marc de relacions de la UE amb països que no tenen perspectives d'adherir-se a la Unió, tenint en compte que precisament la perspectiva de l'adhesió ha resultat ser un fort incentiu per efectuar reformes i que l'ampliació ha esdevingut l'instrument de política exterior més eficaç de la UE. L'objectiu és, doncs, compartir els beneficis d'una integració progressiva en el Mercat Únic de la UE a canvi d'aconseguir avenços concrets a partir de valors compartits i l'aplicació real de reformes polítiques, econòmiques i institucionals, incloent-hi l'adaptació de la legislació al cabal comunitari –*acquis communautaire*–, com a mitjà per reforçar l'estabilitat, la seguretat i el benestar dels països veïns.

El primer gran esforç, però, hauria de ser un esforç sistemàtic per identificar els obstacles estructurals que no permeten el desenvolupament de tot el potencial, dinamisme i creativitat d'un entorn democràtic. Invertir notables esforços per evolucionar vers un aixecament progressiu de les limitacions i autoritarismes que impedeixen i amenacen les llibertats d'expressió i d'associació, així com la necessària pluralitat de veus i actors.

Vivim en un entorn cada vegada més complex, incert i dinàmic amb un nou escenari geopolític la complexitat del qual és l'element intrínsec del diàleg i la cooperació. Un món i una regió que demanen ser reinterpretats i necessiten d'una política poc convencional que exigeix una proposta d'integració que superi la lògica de la cooperació només entre els Estats, ja que aquesta ha estat superada per una gran multiplicitat d'actors. La cooperació i el lideratge dels governs i les elits polítiques estatals no són suficients. És necessari dissenyar nous i millors es-

Vivim un món i una regió que demanen ser reinterpretats i necessiten d'una política poc convencional que exigeix una proposta d'integració que superi la lògica de la cooperació només entre els Estats, ja que aquesta ha estat superada per una gran multiplicitat d'actors.

tratègies, nous instruments que no només afirmen uns valors sinó que vagin més enllà i siguin capaços d'establir un veritable diàleg i cooperació a tots els nivells. Una diplomàcia de la cooperació que requereix el concurs de nous actors més propers als ciutadans, noves formes de relacionar-se, participar i treballar basades en les xarxes i la complexitat.

Emergeixen nous actors i s'obren nous espais més propers als ciutadans i ciutadanes, que incorporen a les seves agendes qüestions emergents –educació, sostenibilitat, cooperació, gestió de la diversitat, migracions, promoció econòmica, impacte del turisme i importància del patrimoni, etc.–, que revaloritzen la comunitat com espai i referent d'identitat. Una «politització» (*empowerment*) de les agendes locals amb el desenvolupament de nous rols estratègics i qualitatius; la pertinença a espais i comunitats múltiples amb lògiques de mobilitat per damunt de lògiques de territorialització, amb nous actors i relacions institucionalitzades o en xarxa amb dinàmiques més obertes i plurals. Però aquesta nova cultura de cooperar i relacionar-se necessita d'acompanyament i de noves capacitats. Una nova governació ha de basar-se en la formació de capital humà i la gestió intel·ligent dels recursos humans per aconseguir una nova relació entre poders públics, ciutadans i sector privat.

Invertir en capital humà

Per fer de la mediterrània un espai de pau, estabilitat i progrés no n'hi ha prou amb les inversions i el creixement econòmic. És indispensable el desenvolupament progressiu d'un espai socio-cultural i educatiu euromediterrani per explotar tot el potencial del immens capital humà de la regió.

El desenvolupament i la inversió en recursos humans juguen un rol clau en l'augment del creixement, la capacitat de crear llocs de treball i la

cohesió social, i les reformes necessàries per caminar en aquesta direcció necessita d'uns objectius i una estratègia global a llarg termini, combinant el disseny de polítiques coherents amb la disponibilitat de recursos. Alguns governs de la regió estan més interessats en la possibilitat de rebre fons que en el disseny de polítiques eficients. L'acció de la UE ha de contribuir a donar un nou valor afegit i un impuls a l'agenda de reformes, combinant el recolzament dels programes de reformes nacionals amb la promoció d'una dimensió regional que faciliti l'aprenentatge, l'intercanvi d'experiències i la cooperació entre els diferents països.

La UE ha de desenvolupar una nova política exterior cada vegada més basada en valors, i els valors són interessos. Una Europa que assumeixi

**Una nova cultura de cooperació
i relació necessita
d'acompanyament i de noves
capacitats. Una nova governació
ha de basar-se en la formació de
capital humà i la gestió intel·ligent
dels recursos humans
per aconseguir una nova relació
entre poders públics, ciutadans
i sector privat.**

la seva responsabilitat de potència civil, amb una creixent capacitat d'influència político-diplomàtica, cultural i econòmica, capaç d'exportar estabilitat i equilibri, i d'incitar i crear consensos internacionals positius, mitjançant l'exercici intel·ligent del seu immens potencial de «*soft power*». Aquest rol de la UE, però, comporta una doble demanda; d'una banda, un lideratge europeu decidit per desenvolupar un política ambiciosa, global i coherent a la Mediterrània amb l'establiment d'una agenda clara de promoció i recolzament de les reformes; i d'altra, invertir en els segments de població més dinàmics de la societat: els joves, les dones i els immigrants.

Així la Cimera de Barcelona hauria de donar un impuls decidit a l'agenda euromediterrània, així com un impuls decidit de les reformes més

urgents: la lluita contra la pobresa i la millora dels sistemes d'educació i formació; promoure el desenvolupament de l'economia de mercat, les inversions productives i el comerç; promoure el desenvolupament sostingut i donar suport a la cooperació transfronterera; reforçar el diàleg i la cooperació sobre la immigració, facilitar el coneixement mutu i el diàleg entre cultures amb una aposta pels contactes «persona a persona» amb un important augment dels recursos als programes d'intercanvis d'estudiants i professors; aprofitar tot el potencial de la cooperació descentralitzada i de la participació dels poders locals i regionals, i facilitar recursos i incentius per a la creació i desenvolupament de més xarxes i organitzacions de la societat civil.

La demanda de més Europa

En una regió sotraguejada pels conflictes, les desigualtats i el subdesenvolupament, la Unió europea és un referent i un model que mostra, amb la força de convicció dels fets, que pobles que conegueren grans crisis socials i protagonitzaren terribles guerres fratricides poden endegar conjuntament un camí de pau i democràcia i desenvolupar un model que ha sabut combinar prosperitat econòmica amb diàleg i cohesió social.

La UE és un referent i un model a partir del qual es pot desenvolupar el seu paper de potència de la moderació a la regió, en front a l'estratègia nord-americana de la imposició que genera rebuig i reaccions, en alguns casos violentes, d'alguns sectors radicalitzats de les societats del sud. Així doncs, la UE ha de desenvolupar un nou marc per a les seves relacions amb els nostres veïns del Est i del Sud. Una nova estratègia per garantir una estabilitat duradora que fomenti la democràcia, la bona governació, els drets humans i el desenvolupament sostenible, fent un ús intel·ligent dels limitats recursos disponibles i

L'acció de la UE ha de contribuir a donar un nou valor afegit i un impuls a l'agenda de reformes, combinant el recolzament dels programes de reformes nacionals amb la promoció d'una dimensió regional que faciliti l'aprenentatge, l'intercanvi d'experiències i la cooperació entre els diferents països.

**El repte immediat és oferir
les eines i instruments
per a la construcció d'entorns
que afavoreixin la consolidació
d'una societat civil plural i
representativa que pugui jugar un
paper actiu en les necessàries
reformes polítiques, socials
i econòmiques.**

amb l'ambició del poder d'atracció que exerceix la UE per construir un futur compartit amb el cercle «d'amics i veïns» de la UE. Aquest és necessari per motius ètics i morals, però per aquells que no ho entenguin així hauríem de dir-los que cal fer-ho igualment encara que sigui per un egoisme intel·ligent.

La participació dels diferents grups de la societat és igualment un factor central en la creació d'una nova relació entre l'Estat i la societat. La complexitat de les funcions actuals de la política i les institucions demana noves aportacions i compromisos per fer front a les noves necessitats funcionals. L'emergència d'una societat civil dinàmica i compromesa pot generar tot un potencial creatiu per a la participació i co-responsabilitat, sent necessàries doncs reformes institucionals per obrir nous espais per a la participació i augmentar la legitimitat democràtica. Construir entorns més democràtics i participatius basats en

la llibertat, la democràcia, la tolerància, la solidaritat i el respecte a la diversitat cultural.

El repte immediat és oferir les eines i instruments per a la construcció d'entorns que afavoreixin la consolidació d'una societat civil plural i representativa que pugui jugar un paper actiu en les necessàries reformes polítiques, socials i econòmiques. Unes reformes que han de sorgir de les necessitats de les pròpies societats, i que no siguin percebudes com a imposicions de models aliens a la seva realitat, però fugint d'un cert «paternalisme occidental» d'alguns científics socials, intel·lectuals i dirigents progressistes que tanquen els ulls o relativitzen els greus problemes de subdesenvolupament polític, econòmic i cultural amb l'argument de que s'ha de respectar la cultura local. Cada societat té les seves particularitats, condicions històriques i la seva estructura social, política i cultural, però hom ha de defensar de forma ferma i intel·ligent els irrenunciables valors i drets universals d'aquells pobles que somien en viure en llibertat i en gaudir d'una veritable ciutadania democràtica.

El professor Bichara Khader va definir la Mediterrània com un espai «massa estret per separar, però massa ample per confondre»; un entorn plural i divers on conviuen en permanent conflicte i contradicció somnis i realitats. Les civilitzacions són síntesis de interrelacions entre els pobles, de constants trobades i desencontres amb «l'altre». Però quanta més diversitat siguem capaços de conèixer i comprendre més disposats estarem per al diàleg. Barcelona serà aquest novembre la capital de la política euro-mediterrània, i la política és paraula, diàleg, mediació i síntesis. Fem, doncs, que aquest somni nostre de fer de la Mediterrània un espai de pau, benestar i progrés compartits tingui a Barcelona l'impuls necessari per fer-ho realitat.

